

Zdravstveno stanje stanovništva Severnobačkog okruga u 2011. godini

Snežana Pinter¹, Nada Kosić Bibić¹

¹Zavod za javno zdravlje Subotica

Sažetak:

Severnobački okrug predstavlja najseverniji okrug u Republici Srbiji koji u svom sastavu ima grad Suboticu i opštine Bačku Topolu i Mali Idoš. Zdravstvenu zaštitu stanovništvu okruga obezbeđuje 6 zdravstvenih ustanova. Zbog visokog učešća zrelog i starog stanovništva, a niskog učešća mladog stanovništva polno-starosna piramida Severnobačkog okruga je tipična za demografski staro stanovništvo. Da se stanovništvo nalazi u procesu demografskog starenja ukazuju brojni indikatori: prosečna starost je 42,1 godinu, učešće osoba starijih od 65 godina iznosi 17,1%, indeks starosti je 1, stopa nataliteta 8,1‰, a stopa fertiliteta 33,2‰. Vrednosti opšte stope mortaliteta u Severnobačkom okrugu su visoke, a vodeći uzroci morbiditeta i mortaliteta u vanbolničkoj i bolničkoj zdravstvenoj zaštiti pripadaju grupi hroničnih nezaraznih bolesti.

Ključne reči: Severnobački okrug, polno-starosna piramida, natalitet, morbiditet, mortalitet, promocija zdravlja.

Osnovne karakteristike Severnobačkog okruga

Severnobački okrug se nalazi na krajnjem severu Republike Srbije na teritoriji od 1784 km². U svom sastavu ima grad Suboticu i 2 opštine: Bačka Topola i Mali Idoš sa ukupno 44 naselja. Grad Subotica se rasprostire na površini od 1007 km² i ima 19 naselja. Opština Bačka Topola pokriva 596 km² i ima 22 naselja, a opština Mali Idoš 3 naselja na 181 km². Prosečna gustina naseljenosti u okrugu je iznosila 105 stanovnika na km². Najveću gustinu naseljenosti ima grad Subotica sa 141 stanovnikom na km², zatim opština Mali Idoš sa 67 stanovnika na km² i Bačka Topola sa 59 stanovnika na km².

Zdravstvenu zaštitu stanovništvu Severnobačkog okruga obezbeđuju sledeće zdravstvene ustanove: Dom zdravlja u Subotici, Dom zdravlja u Bačkoj Topoli (sa vanbolničkim porodilištem) i Dom zdravlja u Malom Idošu, Opšta bolnica Subotica, Apoteka Subotica i Zavod za javno zdravlje Subotica.

U 2011. godini je ukupan broj zaposlenih u zdravstvenim ustanovama Okruza iznosio 2394 (u Subotici 2077, Bačkoj Topoli 245, Malom Idošu 72). Struktura zaposlenih u zdravstvenim ustanovama SBO u odnosu na školsku spremu je prikazana tabelarno. (Tabela 1.)

Tabela 1. Zaposleni u zdravstvenim ustanovama SBO u odnosu na školsku spremu

<i>Školska sprema zaposlenih</i>	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
Lekar opšte medicine	83	3.5
Lekar na specijalizaciji	68	2.8
Lekar specijalista	232	9.7
Stomatolog	49	2.0
Farmaceut	47	1.9
Zdravstveni saradnik	91	3.8
Viša stručna sprema	87	3.6
Srednja stručna sprema	1162	48.5
Niža stručna sprema	34	1.4
Administrativno-tehnički radnici	526	22.0
UKUPNO	2394	100.0

Vitalno demografske karakteristike stanovništva Severnobačkog okruga

Broj stanovnika

Prema popisu stanovništva sprovedenom u 2011. godini, na teritoriji Severnobačkog okruga je registrovano 186906 stanovnika, od kojih je 90156 muškog, a 96750 ženskog pola. Broj stanovnika Severnobačkog okruga kontinuirano opada od druge polovine prošlog veka. U odnosu na popis stanovništva iz 2002. godine broj stanovnika Severnobačkog okruga je manji za 7,1%, a u odnosu na popis iz 1991. godine za 9,9%.

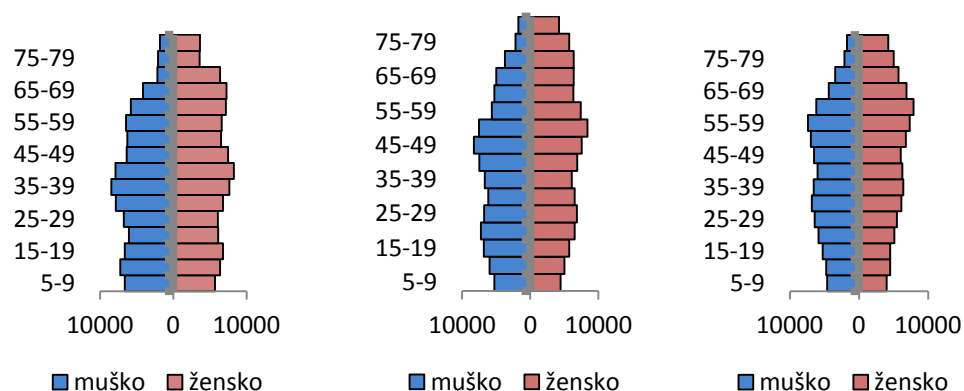
Starosna i polna struktura

Jedan od najvažnijih demografskih pokazatelja je starosna struktura stanovništva, koja se procenjuje na osnovu nekoliko indikatora: polno-starosna piramida, biološki tip stanovništva, prosečna starost, zrelost stanovništva i indeks starosti.

Polno-starosna piramida stanovništva prikazuje strukturu stanovništva po polu i starosti. Po svom obliku polno-starosna piramida stanovništva Severnobačkog okruga je tipična za stanovništva koja imaju veliki udeo zrelog i starog stanovništva, a mali udeo mladog stanovništva. U 2011. godini je najveći udeo stanovništva činila populacija starosti 55-59 godina,

u 2002. godini to je bila populacija starosti 45-49 godina, a 1991. godine najbrojniju kategoriju je činila populacija starosti 35-39 godina. Ovo ukazuje na starenje stanovništva Severnobačkog okruga. (Grafikon 1.)

Grafikon 1. Polno-starosna piramida stanovništva SBO 1991./2002./2011.

Biološki tip stanovništva Severnobačkog okruga u 2011. godini je regresivnog tipa jer ima 14,2% stanovnika do 14 godina i 39,9% stanovnika starijih od 50 godina. Broj stanovnika od 0 do 14 godina se u periodu od 1991. do 2011. godine smanjio za 31,4%, a u periodu od 2002. do 2011. godina za 14,6%. Broj stanovnika starijih od 50 godina se u periodu od 1991. do 2011. godine povećao za 11,7%, a u periodu od 2002. do 2011. godina za 6,3%. (Tabela 2)

Tabela 2. Biološki tip stanovništva Severnobačkog okruga u godinama popisa

Starost	1991.		2002.		2011.	
	Br.stanovnika	%	Br.stanovnika	%	Br.stanovnika	%
0-14	38721	18.9	31148	15.6	26575	14.2
15-49	99015	48.2	98094	49.0	85697	45.9
50+	66807	32.5	70219	35.1	74634	39.9
nepoznato	858	0.4	679	0.3	/	/
UKUPNO	205401	100.0	200140	100.0	186906	100.0

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1991/2002/2011. godini u RS

Prosečna starost stanovništva se u periodu od 1991. do 2011. godine u Severnobačkom okrugu povećala za 4,2 godine i u 2011. godini je iznosila 42,1 godinu. (Tabela 3)

Zrelost stanovništva predstavlja učešće starih 65 i više godina u ukupnoj strukturi stanovništva. Stanovništvo se smatra veoma starim ako je procentualno učešće ove populacione grupe preko 10%. Stanovništvo Severnobačkog okruga se već decenijama svrstava u veoma staro stanovništvo obzirom da je učešće starih 65 i više godina iznosilo već u 1991. godini 13,7%, u 2002. godini 16,2%, a u 2011. godini ovaj procenat je iznosio 17,1%. (Tabela 3)

Indeks starosti je demografski pokazatelj koji predstavlja odnos stanovništva starih 60 i više godina i populacione grupe 0-19 godina. Kada je vrednost ovog pokazatelja veća od 0,4 smatra se da je otpočelo starenje stanovništva. Indeks starosti stanovništva Severnobačkog okruga je već od 80-tih godina prošlog veka u stalnom porastu. Tako je u 1991. godinu dostigao vrednost 0,8, u 2002. godini 1, a u 2011. godini vrednost ovog indeksa je iznosila 1,2. (Tabela 3)

Maskulinitet

Predstavlja odnos broja muškaraca prema broju žena i izražava se stopom. Negativna stopa maskuliniteta (manja od 1000) ukazuje na bolje zdravstveno stanje stanovništva zbog bolje zdravstvene zaštite žena, smanjene smrtnosti žena fertilnog doba i produženja životnog veka. Stanovništvo Severnobačkog okruga se karakteriše negativnom stopom maskuliniteta, koja je u 1991. godini iznosila 932‰, u 2002. godini 925‰, a u 2011. godini 932‰. (Tabela 3)

Tabela 3. Pokazatelji starenja stanovništva SBO i maskulinitet u godinama popisa

Godine popisa	Prosečna starost	Zrelost %	Indeks starosti	Br. muškaraca	Br. žena	Maskulinitet
1991.	37.9	13.7	0.8	99803	106318	932
2002.	40.2	16.2	1	96195	103945	925
2011.	42.1	17.1	1.2	90156	96750	932

Izvor: Republički zavod za statistiku Srbije. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1991/2002/2011. godini u RS

Rađanje i obnavljanje

Natalitet je indikator pozitivnog prirodnog kretanja stanovništva. Izražava se stopom nataliteta, a predstavlja broj živorođene dece na 1000 stanovnika u jednoj godini. Stopa nataliteta ispod 12‰ se smatra nepovoljnom. Severnobački okrug se svrstava u teritorije sa niskom stopom nataliteta koja ima tendenciju opadanja. Stopa nataliteta je 1991. godine iznosila 11,1‰, 2002. godine 9,5‰, a 2011. godine 8,1‰.

Opšta stopa fertiliteta predstavlja broj živorođene dece na 1000 žena fertileg doba (od 15. do 49. godine). U Severnobačkom okrugu su vrednosti opšte stope fertiliteta veoma niske i imaju kontinuirani trend opadanja. Vrednost opšte stope fertiliteta je 1991. godine iznosila 48,6‰, 2002. godine 39‰, a 2011. godine 33,2‰.

Mortalitet

Mortalitet je indikator negativnog prirodnog kretanja stanovništva koji se izražava opštom i specifičnom stopom. *Opšta stopa mortaliteta* predstavlja broj umrlih osoba na 1000 stanovnika u toku jedne godine. Vrednosti opšte stope mortaliteta u Severnobačkom okrugu su visoke, iako poslednjih godina ne pokazuju značajniji porast. U nekim godinama se beleži čak i pad. U 2011. godini je vrednost opšte stope mortaliteta iznosila 14,5‰. Registrovana stopa je manja od opšte stope mortaliteta u 2002. godini (16,2‰) i 1991. godini (15,2‰).

Specifična stopa mortaliteta je precizniji faktor od opšte stope i najčešće se izražava prema polu i starosti. U Severnobačkom okrugu je u 2011. godini specifična stopa mortaliteta za muškarce iznosila 14,8‰, a za žene 14,3‰. Specifične stope mortaliteta prema starosti su niske sve do 54 godine, dok nakon toga stope postepeno rastu i najveću vrednost imaju u starosnoj grupi od 75 do 84 godine.

U 2011. godini je na teritoriji Severnobačkog okruga umrlo 2715 osoba, od toga su 1338 muškarci (49,4%), a 1375 žene (50,6%). Broj umrlih osoba muškog pola je veći u odnosu na osobe ženskog pola sve do starosne grupe od 65 do 74 godine. Izuzetak je starosna grupa dece od 1 do 4 godine gde je broj umrle dece ženskog pola veći. Broj umrlih žena je veći od broja umrlih muškaraca u starosnom dobu 75 do 84 godine, što potvrđuje iskustvenu činjenicu da je smrtnost

muškog stanovništva po pravilu veća od ženskog, naročito u prvim godinama života i drugoj polovini ljudskog veka. (Tabela 4)

Tabela 4. Starosna i polna struktura umrlih i specifične stope mortaliteta na 1000 stanovnika Severnobačkog okruga u 2011. godini

Starost	Muški pol		Ženski pol		Severnobački okrug	
	Broj umrlih	Stopa	Broj umrlih	Stopa	Broj umrlih	Stopa
do 1 godine	1	0.00	0	0	1	0
1 - 4 godine	1	0.01	4	0.04	5	0.03
5 - 14 godine	2	0.22	1	0.01	3	0.02
15 – 24 godine	7	0,08	2	0.02	9	0.05
25 – 34 godine	11	0.12	8	0.08	19	0.10
35 – 44 godine	21	0.23	11	0.11	32	0.17
45 – 49 godine	22	0.24	10	0.10	32	0.17
50 -54 godine	64	0.71	43	0.44	107	0.57
55 – 64 godine	284	3.15	131	1.35	415	2.22
65 – 74 godine	363	4.03	294	3.04	657	3.52
75 - 84 godine	415	4.60	535	5.53	950	5.08
85 i više	147	1.63	338	3.49	485	2.59
UKUPNO	1338	14.84	1377	14.23	2715	14.53

Izvor: Podaci iz Potvrda o uzroku smrti obrađeni u ZJZS.

Stopa mortaliteta odojčadi se iskazuje brojem umrle odojčadi na 1000 živorođene dece u toku jedne godine i značajan je pokazatelj ne samo zdravstvenog stanja dece do navršene jedne godine života već i stanovništva kao celine. Vrednosti ove stope ispod 30‰ smatraju se niskim. Stope mortaliteta odojčadi u Severnobačkom okrugu poslednjih godina imaju niske vrednosti. U 2011. godini vrednost ove stope je iznosila 9,1‰, u 2002. godini 13,1‰, a u 1991. godini 11,1‰.

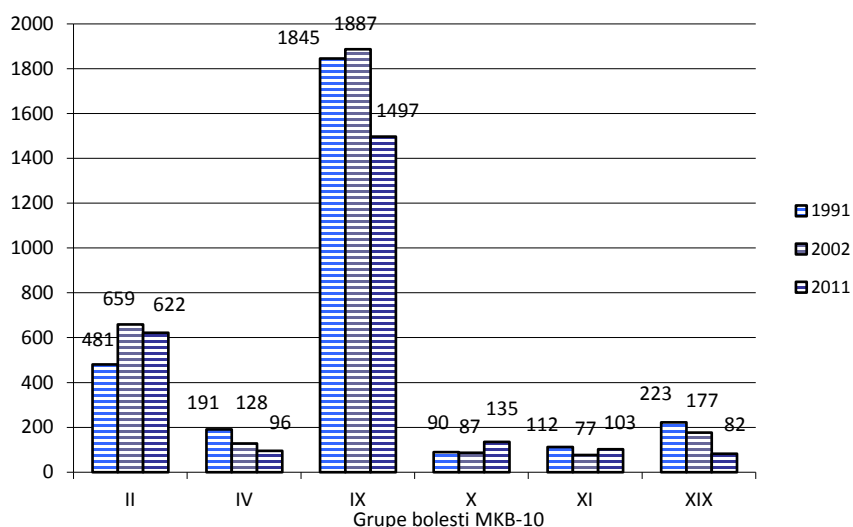
Struktura uzroka smrti predstavlja procentualno učešće pojedinih uzroka smrti u odnosu na ukupan broj umrlih. Ovo je značajan indikator zdravstvenog stanja stanovništva Severnobačkog okruga. Vodeći uzroci smrti stanovništva Severnobačkog Okruga u 2011. godini su bile sledeće grupe bolesti:

- Bolesti sistema krvotoka (55,14%)

- Tumori (22,91%)
- Bolesti sistema za disanje (4,97%)
- Bolesti sistema za varenje (3,79%)
- Bolesti žlezda sa unutrašnjim lučenjem (3,54%)
- Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnih faktora (3,02%)

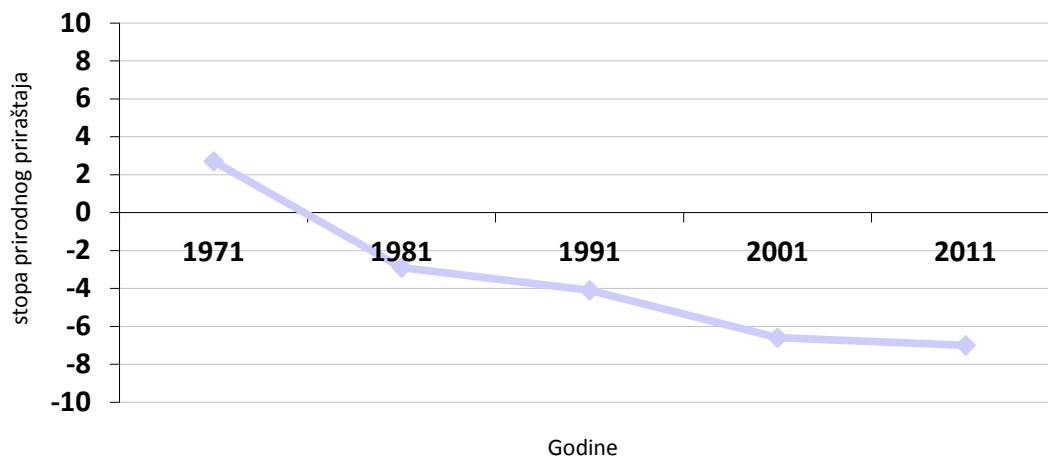
Vodeći uzroci smrti stanovništva Severnobačkog okruga 1991., 2002. i 2011. godine su gotovo identični i razlikuju se jedino po redosledu učestalosti. (Grafikon 2)

Grafikon 2. Vodeći uzroci smrti stanovništva Severnobačkog okruga u 1991., 2002. i 2011. godini

Stopa prirodnog priraštaja predstavlja razliku između broja rođenih i umrlih na 1000 stanovnika. U sve tri opštine Severnobačkog okruga stopa prirodnog priraštaja ima negativan trend, u Subotici od 1982. godine, u Opštini Mali Idoš od 1979. godine, a u Opštini Bačka Topola od početka sedamdesetih godina prošlog veka. (Grafikon 3.) U Severnobačkom okrugu je vrednost stope prirodnog priraštaja u 1991. godini iznosila -4,1‰, u 2002. godini -6,6‰, a u 2011. godini -7,0‰. Ovo govori o izraženoj depopulaciji stanovništva Severnobačkog okruga.

Grafikon 3. Kretanje stope prirodnog priraštaja na teritoriji Severnobačkog okruga od 1971. do 2011. godine

Morbiditet

Morbiditet predstavlja značajan indikator zdravstvenog stanja stanovništva koji se izračunava na osnovu podataka rutinske zdravstvene statistike koji se prikupljaju iz zdravstvenih ustanova, a obuhvataju broj obolelih, vrstu oboljenja i mesto lečenja. Na osnovu ovih podataka se analizira broj i vrsta dijagnoza kao i korišćenje bolničke i vanbolničke zdravstvene zaštite. Kod registrovanog morbiditeta je neophodno analizirati i opštu i specifičnu stopu morbiditeta kako bi se što bolje sagledali najznačajniji zdravstveni problemi stanovništva. Najčešći uzroci oboljevanja stanovništva Severnobačkog okruga registrovani u ustanovama primarne zdravstvene zaštite u 2011. godini su prikazani tabelarno. (Tabela 5.)

Tabela 5. Vodeće grupe bolesti registrovane u zdravstvenim ustanovama primarne zdravstvene zaštite Severnobačkog okruga u 2011. godini i opšte stope morbiditeta

Vodeće grupe bolesti po MKB 10	Primarna zdravstvena zaštita Severnobačkog okruga			
	Predškolska deca	Školska deca	Odrasli	Žene
Grupa bolesti	X	X	IX	XIV
Broj	19381	15962	72096	6579
%	38.6	37.8	17.9	82.54
Stopa	1520.0	638.0	469.5	83.5
Grupa bolesti	I	I	XIII	II
Broj	9838	6448	56414	498
%	19.6	15.3	14.0	6.3
Stopa	771.5	257.7	367.4	6.3
Grupa bolesti	VIII	XIX	X	XV
Broj	5263	3525	50019	430
%	10.5	8.34	12.4	5.4
Stopa	412.8	140.9	325.8	5.5
Grupa bolesti	XVIII	XVIII	IV	I
Broj	2979	3271	40940	194
%	5.9	7.7	10.17	2.4
Stopa	233.6	130.7	266.6	2.5
Grupa bolesti	XII	XII	V	IV
Broj	2858	2489	26971	170
%	5.7	5.9	6.7	2.1
Stopa	224.1	99.5	175.6	2.2
Ostale grupe bolesti				
Broj	9853	10548	156176	7871
%	19.6	25.0	38.8	1.3
Ukupno registrovan Mb	50172	42243	402616	7971
Opšta stopa Mb (%)	3935	1688	2622	101

Morbiditet i mortalitet registrovan u stacionarnim zdravstvenim ustanovama Severnobačkog okruga u 2011. godini

Stacionarnu zdravstvenu zaštitu stanovništvu Severnobačkog okruga obezbeđuje Opšta bolnica u Subotici sa 670 postelja i Vanbolničko porodilište u Bačkoj Topoli sa 10 postelja. U Vanbolničkom porodilištu se obavljaju porođaji za koje se proceni da su u fiziološkim granicama normalnog porođaja, dok se ostali završavaju u subotičkoj Opštoj bolnici.

U Opštoj bolnici Subotica su najčešći razlozi bolničkog lečenja u 2011. godini bile sledeće grupe bolesti:

- Tumori (19,8%);
- Bolesti sistema krvotoka (13,3%);
- Bolesti sistema za varenje (11,6%);
- Bolesti mokraćno-polnog sistema (8,1%);
- Bolesti respiratornog sistema (7,5%);
- Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnih faktora (7,3%);
- Duševni poremećaji (6,5%);

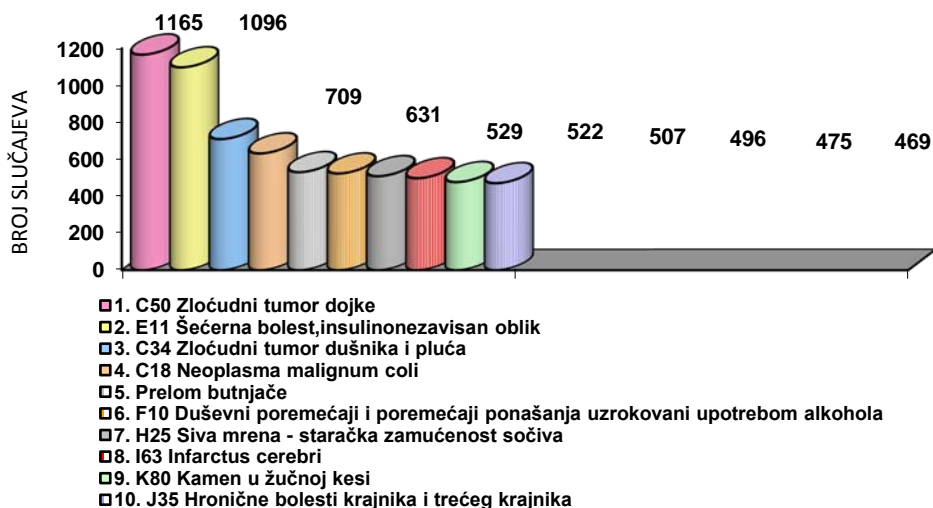
Iste godine se u Opštoj bolnici Subotica kod 4% stacionarno lečenih osoba bolest završila smrtnim ishodom. Struktura bolničkog mortaliteta se poklapa sa strukturom opšteg mortaliteta stanovništva Severnobačkog okruga.

Najčešći razlozi smrti lečenih u subotičkoj Opštoj bolnici su bili:

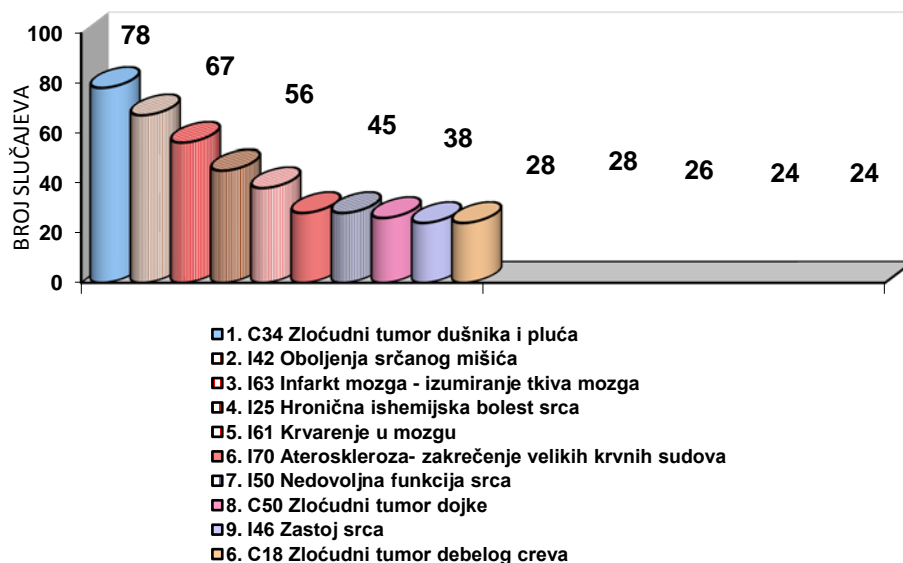
- Bolesti sistema krvotoka (43,5%);
- Tumori (30,0%);
- Bolesti sistema za varenje (9,3%);
- Bolesti mokraćno-polnog sistema (2,9%);
- Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnih faktora (2,4%);

Deset najučestalijih oboljenja i deset najučestalijih uzroka smrti u Opštoj bolnici Subotica su prikazani na Grafikonu 4. i 5.

Grafikon 4. Deset najučestalijih oboljenja u Opštoj bolnici Subotica u 2011. godini

Grafikon 5. Deset najučestalijih uzroka smrti u Opštoj bolnici Subotica u 2011. godini

Zaključci

Osnovne karakteristike vitalno-demografske situacije u Severnobačkom okrugu su:

- Zdravstveno stanje stanovništva Severnobačkog okruga karakterišu bolesti iz grupe masovnih nezaraznih oboljenja.
- Rang vodećih bolesti evidentiranih u vanbolničkim zdravstvenim ustanovama je tipičan za ambulantno-poliklinički morbiditet.
- Vodeći uzroci oboljevanja dece predškolskog i školskog uzrasta su respiratorne bolesti, a vodeći uzroci oboljevanja i hospitalizacije odraslih stanovnika su kardiovaskularne bolesti.
- Vodeći uzroci umiranja stanovništva Severnobačkog okruga su kardiovaskularne bolesti, tumori i respiratorne bolesti.
- Stope opšteg mortaliteta stanovništva Severnobačkog okruga su visoke, bez značajnijeg rasta poslednjih godina.
- Broj stanovnika Severnobačkog okruga kontinuirano opada, a stanovništvo je sve starije.
- Demografska starost, negativne vrednosti prirodnog priraštaja i pad stope fertiliteta predstavljaju opasnost za reprodukciju stanovništva Severnobačkog okruga.
- Nepovoljna demografska situacija u Severnobačkom okrugu zahteva dosledno sprovođenje formulisanih pronatalitetnih mera i aktivnosti, kao i njihovu evaluaciju.

- Stanovništvo Severnobačkog okruga u najvećoj meri oboleva i umire od bolesti čija je prevencija moguća. Da bi se trenutna zdravstvena situacija brže menjala ka boljem potrebno je, pored opredeljenja u okviru zdravstvene politike, i dosledna kontinuirana primena promocije zdravlja u svim sferama života i rada stanovnika Severnobačkog okruga.